

BERECZKI IBOLYA

AKIKET A KÖZÖS ÜGY ÖSSZEKÖT... KOLOZSVÁRI BESZÉLGETÉS POZSONY FERENCCEL

2015. február 15-én, Kolozsváron, több éves előkészület után beszélgettem Pozsony Ferenc néprajzkutatóval arról, hogy az ő életére és munkásságára miként hatott Kallós Zoltánnal kialakult személyes kapcsolata, barátsága. Néhány hónappal korábban örömteli esemény részese is lehettem, amikor Kolozsváron éppen, és nem véletlenül Pozsony Ferenc mutatta be a Kallós Zoltán legújabb munkáját, a *Balladás könyvet*.¹

A Pozsony Ferencsel készített interjú apropóját az adta, hogy 2015. március 12-én nyitottuk meg azt az általam szervezett és rendezett időszaki kiállítást Szentendrén. A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Skanzen Galériájában *Indulj el egy úton...* címmel készült tárlat Kallós Zoltán életművének főbb állomásait, eredményeit és hatását, és vele a választott útján együtt munkálkodó útitársait kívánta a múzeumi látogatók számára szövegben, hangban, képből bemutatni.

A társak között az egyik kiemelt hely Pozsony Ferencé, aki már diák korában felfigyelt az 1970-ben megjelent *Balladák könyvére*,² s maga is ennek hatására kezdett el szülőföldjén balladákat gyűjteni. A közös ügy szolgálatában számos kapcsolódási ponttal találkozunk kettejük között, és külön figyelmet érdemel a 2006-ban a Kriza János Néprajzi Társaság által megjelentetett ünnepi kötet, benne Pozsony Ferenc interjújával. A kötet Kallós Zoltánról az eddigi legteljesebb, a gazdag életmű termését száma vevő, ismeretlen forrásokat is közlő munka.³

- 1 *Balladás könyv*. Gyűjtötte Kallós Zoltán. Szerkesztette Kallós Zoltán és Németh István. Kallós Zoltán Alapítvány, Válaszút, 2014.
- 2 *Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák*. Gyűjtötte Kallós Zoltán. Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Szabó T. Attila. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1970.
- 3 Ilyés Sándor – Jakab Albert Zsolt (szerk.): *Kallós Zoltán 80 éves*. (A Kriza János Néprajzi Társaság Értesítője, XIV/1–2.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2006.

Az általam készített interjú két ember találkozásán, barátságán keresztül nemcsak Kallós Zoltánról szól, hanem Pozsony Ferenc életpályájának egy talán kevésbé ismert szakaszára, a korszak történetére, a néprajzi kutatás korabeli lehetőségeire, az erdélyi táncházmozgalom kezdeteire, de e jelenlegi kötet ünnepeltjének szemléletmódjára, szerepére és hatására is rávilágít. A kiállítási műfaj Szentendrén nem tette lehetővé a teljes interjú közzétételét, ezért szeretném a kötet olvasóival a beszélgetés anyagát ebben a szerkesztett formában megosztani.⁴

Akkor kezdte el balladát gyűjteni, amikor megjelent Kallós Zoltán könyve?

Így igaz. Amikor 1970-ben a bukaresti Kriterion Könyvkiadónál megjelent Kallós Zoltán *Balladák könyve* című balladagyűjteménye, akkor ez a kötet eljutott Zabolára, háromszéki szülőfalumba is. Egy helyben élő, értelmiségi pedagógus meg tudta szerezni a kötetet. Ide adta nekem, és engem is lázba hozott ez a kötet. Kallós Zoltán említett kötetének, valamint Albert Ernőék szentgyörgyi balladagyűjtő mozgalmanak a hatásának láttam hozzá én is zabolai, háromszéki, felső háromszéki balladagyűjtéseimhez.

Ugyanakkor, 1973-ban jelent meg az *Új guzsalyam mellett* című,⁵ második kötete, mind a kettőt óriási öröm, lelkesedés követte. És valahol a fiatalabb nemzedékeknek a tagjait egyrészt meghatározta, másodsorban pedig újabb gyűjtésekre ösztönözte.

Én Kallós Zoltánt személyesen 1977-ben ismertem meg, amikor Kolozsvárra jöttem. Beratkoztam a Babeş–Bolyai Tudományegyetem magyar nyelv és irodalom – orosz nyelv és irodalom szakára. Hamarosan felkerestem családi otthonában. Kallós Zoltán a Móricz Zsigmond úton lakott, a hajdani hostáti vidéken, egy pici házban. Voltaképpen akkortól folyamatosan tartottuk a szakmai és emberi, mester–tanítványi kapcsolatunkat, viszonyunkat.

Kallós Zoltánt '77 őszén egy kerti mulatságban ismertem meg a Rákóczi úton, ahol az akkori kolozsvári táncházmozgalomnak a szervezői, meghatározó személyiségei voltak. Gondolok itt a Könczei család számtalan tagjára, továbbá Székely Leventére, Kostyák Alpárra, Szép Gyulára, Török Csorja Violára, Gázsa Istvánra. Tehát egy főleg zenészekből álló, fiatal társaság gyűlt össze a Rákóczi út egyik nagyon szép kertjében a Szerzatius villa alatt és ott este a bográcslós közben, a tűz mellett beszélgettünk el bővebben arról, hogy én mivel is foglalkozom.

Kallós Zoltán munkáit én már korábban is ismertem, meg tudtam szerezni. Kallós Zoltánban az lepett meg, hogy milyen segítőkészséggel rendelkezik, másodsorban pedig, hogy mennyire ismeri a Szeret-mentétől egészen a Királyhágóig az erdélyi, moldvai, gyimesi néprajzi tájakat, vidékeket. '77-től kezdődően Könczei Ádámék megszervezték,

4 A kutatás a *Tradíció és modernizáció Erdély néprajzi képének változásában a 19–21. században. Alap kutatás folytatása a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Erdély épületegyütteséhez* (OTKA K 105556) című kutatás keretében történt. A kiállítás (szervezője a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, társzervezője a Nemzetstratégiai Kutatóintézet) 2015. március 13–szeptember 13. között látogatható a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Skanzen Galériájában, valamint kapcsolódó kiállítása, *Kamerával a kézben – Válogatás Kallós Zoltán erdélyi fotóiból* címmel ugyanezen időszak alatt a Múzeum Berjáráti Épületének Pont Itt! Galériájában látható. A kiállításokhoz készült katalógus *Indulj el egy úton... Setting off on the Road... Kallós Zoltán szerzője és szerkesztője, valamint a kiállítás kurátorra Bereczki Ibolya. Az interjú hang- és filmfelvételként készült, részletei láthatók a kiállításban.*

5 *Új guzsalyam mellett. Énekeltem én, özvegyasszon Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa, hetvenhat esztendőskoromban Klézsén, Moldvában.* Lejegyezte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Kallós Zoltán. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1973.

kezdeményezték a Mócok útján a táncházat, és ott már hetente találkoztunk a szervezett intézményes keretek között.

Kallós Zoltánnal kapcsolatban említettem, hogy nagyon önzetlen, segítőkész ember volt. Akkortájt, a '70-es évek közepén, második felében szinte lehetetlen volt hozzájutni egy hangkazettához vagy éppen egy filmtekercshez. Ő mindig, kérés nélkül, nagykabátom zsebébe behelyezett két-három kazettát és ugyanannyi filmet, amikor jeleztem neki, hogy éppen valahová megyek gyűjteni. Én akkor még intenzíven gyűjtöttem Háromszéken, főleg magyar ajkú cigány közösségekben, virrasztókban élő balladákat és gyakorlatilag havonta beszámoltam tevékenységemről.

Voltak ebben a találkozásokban, beszámolókbán nagyon kedves pillanatok is, hiszen Gelencén megtaláltam a *Hajdúkkal útnak induló leány* nagyon szép, régi, klasszikus balladánknak, francia eredetű balladánknak a változatait, nagyon teljes, patinás, ódon ízű variánsait. Továbbá Felsőlemlényben megtaláltam az elveszett juhait kereső pásztor-nak a zenés, táncos, pantomimikus változatát.

És Kallós Zoltánt ugrattam is mindkét felvétellel, hogy, „hát, Zoli bácsi, ezeket hol gyűjtöttem?” Mindenre gondolt ő, de Székelyföldre nem. Hogy ezt a két folklórkutatást Székelyföldön még meg lehet találni. Önzetlenségét, támogatását az is példázza, hogy ide adta a *Hajdúkkal útnak induló leány*nak a moldvai variánsait, az általa gyűjtött, moldvai változatait. Utána Antal Árpád kiváló filológus, Gunda-tanítvány támogatásával elkészítettem első publikációm, amit az Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Közleményeiben jelentettem meg, és abban pedig közölhettem Kallós Zoltánnak is a változatait.

Az egyetemista éveim során 1977 és '81 között számtalanszor volt alkalmam vele terepre menni. Ő mutatta meg nekem Kalotaszeg, Mezőség, Dél-Erdély, Gyimes, Moldva rejtekhelyeit, hiszen azokban az években igazi konspiratív módszereket kellett használni, hogy valahogy a hatalmasságok ne fedezzenek fel, tudjunk eredményesen szállást szerezni, tudjunk szóba állni emberekkel, interjúkat készíteni, fényképezni. Hát, akkor a filmzési lehetőségeink nagyon korlátozottak voltak, nem rendelkezünk filmező géppel sem.

Mezőségen, Moldvában tehát több alkalommal és Kalotaszegen vettem részt terepkiszálláson. 1979-ben történt az egyik legemlékezetesebb gyűjtésünk Magyarországon, ahová minket terepnyakorlatra Péntek János tanár úr vitt ki, és a helyben élő, hát, nagyon tartózkodóak voltak velünk, filológusokkal szemben. Abban a kiszállásban részt vett Keszeg Vilmos, Tánczos Vilmos, Székely Levente, Hajdú Farkas Zoltán, tehát az én nemzedékemnek fiatalabb kutatója is egyetemistaként.

Végül jeleztük Kallós Zoltánnak, hogy nem megy a gyűjtés. Sem a magyarok, sem a románok, sem a cigányok nem akarnak szóba állni velünk, s főleg az ott élő, cigánytelepen élő muzsikos cigányok nem akartak szóba sem állni velünk. Hát, kihívtuk Zoli bácsit Magyarorszátra, ő kísért ki újra a cigánytelepre, és már távolról, ékes mezőségi cigány nyelvjárásban üdvözölte régi ismerőseit, barátait. Így feloldódott az a feszültség, az a háttér, az a fal, ami korábban köztünk létezett, és akkor tapasztalhattam meg, hogy ő voltaképpen, mint minden mezőségi ember a szóval nem bővelkedik, de minden szavának súlya, helye volt egy gyűjtési situációban. Akkor jöttem rá, hogy Kallós Zoltánnak az emberi kvalitásai, közvetlensége, természetessége, visszafogottsága, a mezőségi emberekre jellemző introvertáltsága olyan erénye, melynek segítségével meg tudja szólaltatni a mezőségi, kalotaszegi, gyimesi, moldvai embereknek a legrejtettebb életével, tudásával kapcsolatos dolgokat is. Tehát mernek beszélni, voltaképpen kitérülhetnek.

Én Kallós Zoltánban éppen ezért az egyik legszerencsésebb kezű gyűjtőt tiszteltem, aki a falusi emberek – románok, magyarok, cigányok – legrejtettebb tudását is felszínre tudta hozni. Megnyíltak az emberek öelötte. Amikor készítettem államvizsga-dolgozatként

az első balladakötetemet, háromszéki gyűjteményemet, akkor is rengeteg jó tanáccsal, kiadvánnyal látott el, hisz kis szobája, lakása, háza tele volt a magyar, a román néprajzi, folklór szakirodalom remekműveivel, kiadványaival és gyakorlatilag, amit a kolozsvári tanszéken nem érhattünk el. Akkor is elrejtették, a '70-es évek végén, és hozzáférhetlenné váltak ezek az alapvető klasszikus néprajzi munkák, gyűjtemények. Kallós Zoltán otthonában ezeket nyugodtan tanulmányozhattuk, megismerkedhettünk rejtelveikkel.

Ugyanakkor az ő életében, s a mi életünkben, kapcsolatunkban meghatározó szerepet játszott Kallós Zoltánnak az édesanyja. Egy csodálatos ember volt, csodálatos nagyszony, aki sosem kérdezte, hogy mi a látogatás előtt ettünk-e a menzán, vagy egyáltalán a városban. Itt azt kell megjegyezni, hogy a '70-es évek végén gyakorlatilag Romániában az élelmiszerek eltűntek, nagyon nehezen lehetett alapvető élelmiszerekhez hozzájutni, de Kallós Zoltánnak mind a falusi, a mezőségi, kalotaszegi, moldvai kapcsolatai, mind a magyarországi kapcsolatai elősegítették, hogy náluk a konyhában mindig meleg étel várta az oda betoppant fiatalokat. Az ő segítőkészségét aztán később is, nem csak az én esetemben, másoknál is tapasztalhattam.

1977–78-tól, a kezdődő táncmuzika világnak a meghatározó embere, személyisége volt, gyűjtéseit, kapcsolatait önzetlenül fölajánlotta és a monostori túlhasznált művelődési otthonban hetente összegyűlték székelyföldi, közép-erdélyi, partiumi magyar diákok, de nem csak fiatal értelmiségiek, hanem mezőségi, kalotaszegi fiatalok, falusi fiatalok, akik itt Kolozsvárt dolgoztak, itt találkozhattak. Valahol azok a nehéz évek azt is elősegítették, hogy a különböző társadalmi rétegekből, vidékekről érkező fiatalok együtt szórakozhattak, beszélgethettek, párkapcsolatot alakíthattak. Én ezt nagyon fontos dolognak tartom.

1981-ben, amikor végeztem az egyetemen és kikerültem Kézdivásárhelyre magyar szakos tanárnak, akkor sem szakadt meg a kapcsolatunk, habár írott levelezésben nem voltunk. Akkor maroktelefon, mobiltelefon nem létezett, sőt, a vezetékes telefonnak is óriási „füle” volt. Hát, azokban az években is, amikor Kolozsvárra látogattam, akkor mindig megkerestem Kallós Zoltánt, akitől továbbra is folyamatosan szakmai tanácsokat, kiadványokat, filmeket, kazettákat, hangkazettákat kaptam gyűjtéseimhez. Sőt, voltak olyan időszakok, amikor saját hangrögzítő, vagy éppen fényképező gépét is ideadta, amikor tudtuk, valami nagyon izgalmas dolgot kellene rögzíteni.

Kallós Zoltán több alkalommal felkeresett Háromszéken, szülőfalumban is. Én diákkorom óta gyűjtöttem néprajzi tárgyakat. 1974-től egy nagyszüleimtől örökölt házban rendeztem be, ami egy ilyen látogatható raktár volt. Kallós Zoltán többször, úton Moldva és Kolozsvár között meglátogatott.

Mindig olyan emberek társaságában utazott, akik a magyar értelmiségi, szellemi, művészeti életnek a meghatározó emberei, személyiségei, alkotói, tudósai voltak, tehát arra is odafigyelt, hogy a szakmai értelmiségi kapcsolatba bevonjon engem, miután kikerültem, úgymond Erdély legkeletibb, dél-keletibb falujába, Zabolára, szülőfalumba.

Az 1980-as évek közepétől kezdődően háromszéki gyűjtéseim befejezése után intenzíven kezdtem kijárni és rendre ismerkedni Moldvával. És akkor sem tapasztaltam soha sem, hogy kérdőjelei lennének, hogy én miért keresem meg az ő régi adatközlőit, barátait, tehát továbbra is támogatott. Az ő segítségével ismerkedtem meg egyik híres klézsei adatközlőjével, beszélgetőtársával, Lőrinc Györgyné Hodorog Lucával, akit akkortájt megaláztak, üldöztek, megszégyenítettek, elterjesztették róla, hogy „bedolgozó”, tehát mindenki szinte leprásként kezelte ezt az asszonyt, és én akkor kezdtem intenzívebb gyűjtéseimet vele folytatni. Kallós Zoltán folyamatosan biztatott, mert ő is tudta azt, hogy moldvai, mezőségi, kalotaszegi emberek, amikor más gyűjtővel találkoznak, más élményeiket, más tudásukat tudják mozgósítani.

Mindig megfogalmaztam tréfásan Kallós Zoltánnak, hogy kár, hogy Székelyföldön intenzívebb gyűjtéseket nem végzett Háromszéken, habár ő Csíkszentdomokoson, Lővétén, tehát Székelyföld két nagyon archaikus kultúrájú falujában azért gyűjtött. Tehát valahol ugrattam is, amikor megfogalmaztam neki, hogy hogy volna teljes az ő életműve, gyűjtése, és, hogy székelyföldi kutatásokat is bevisz-e (munkájába). Érdekes, hogy ő, valahol mezőségi származása révén is teljesen eltérő mentalitású, értékrendű világnak tartotta Székelyföldet, de otthon érezte magát nem csak mezőségi szülőföldjén, hanem moldvai emberek társaságában is.

Az Új guzsalyam mellett említetted, hogy a Balladák könyve után a másik ilyen releváns élmény ez a könyv volt. Magyarországon, míg a Balladák könyve több, gyors egymás utáni kiadása azonnali és nagy hatást váltott ki igen széles körben, az Új guzsalyam mellett inkább szakmai volt, ennek itt, Erdélyben erőteljesebb volt a hatása?

Talán, úgy érzem, hogy a *Balladák könyve* közvetlenül megjelenése után szimbolikus alkotássá vált. Nem egyszerűen olyan gyűjtemény volt, mely a moldvai, gyimesi, mezőségi, kalotaszegi archaikus balladaköltészet legjavát, legpatinásabb részét közölte, hanem valahol már megjelenésekor, '70-ben egy olyan szimbolikus üzenetet fogalmazott meg, mely voltaképpen kisebbségi létünkhöz kapcsolódik. A magyarországi fiatal értelmiségiek a *Balladák* könyvét szimbolikus sikon fogadták, és csakhamar bestsellerré vált, mert számtalan és számtalan kiadást élt meg. Valahol státuszszimbólummá lett, mert minden táncházba járó erdélyi, moldvai, magyar népi kultúrával szimpatizáló kapcsolatot, sorsközösséget vállaló fiatalnak a lakásában ott kellett lennie annak a munkának.

Amikor 1973-ban megjelent a másik munka, a másik gyűjtemény, mely Szályka Rózának a hatalmas folklórtudásából nyújtott egy nagyon szűk válogatást. Szályka Rózsa szerintem európai szinten is az egyik legnagyobb folklórtudású asszony volt, aki a Kalevala méretéhez hasonló folklórszöveget tudott memorizálni, éltetni, elmondani, elénekelni és továbbadni. Úgy érzem, hogy Kallós Zoltán ezzel a második gyűjteményével a magyar egyéniségkutató folklóriskolának a legjobb hagyományait folytatta. Ezt mi itt Erdélyben igencsak éreztük. Számomra, és nemcsak számomra, hanem a nemzedékem számára is valahol példát adott, mintát, modellt mutatott.

Voltaképpen, amikor Lőrinc Györgyné Hodorog Lucának a folklórtudását elkezdtem rögzíteni, dokumentálni, akkor előttem is az a kép lebegett, amit Kallós Zoltán alkotott meg az *Új guzsalyam mellett* című gyűjteményében. Természetesen közben eltelt pár év-tized, és én már inkább társadalomnéprajzi szempontokkal közeledtem Hodorog Luca asszony életvilágához. Az más kérdés, hogy egy időzójlesen „házibuli” alkalmával eltűntek azok az interjúim, amelyeket Hodorog Lucával készítettem, és voltaképpen az én gyűjtésem is csonka maradt emiatt, mivel az az árnyalt interjúanyag, elmesélt élettörténet, életvilág egyelőre eltűnt. Remélem, előbb-utóbb elő fog kerülni. Tehát nem csak az én munkásságomban, hanem Keszeg Vilmos, Albert Emő, Ráduly János munkásságában is ez a hatás tetten érhető. Gondolok például arra, hogy Ráduly János a Kallós kötetének a hatására látott hozzá egy kibédi asszonynak, Ötvös Sárának a balladatudását feltérképezni, elemezni, értelmezni. Albert Emő pedig egy gyergyói asszonynak a folklórtudását

gyűjtötte össze nagyon rendszeresen, nagyon alaposan, és hál' Istennek mind a két kiadvány még a rendszerváltozás előtt meg tudott jelenni.⁶

Hogyan hatott vissza Kallós Zoltán személyisége, az adatközlőivel való kapcsolata magára a helyi közösségre, ahol beszélgetőtársai éltek?

Kallós Zoltán jó pedagógus volt fiatal korában, a '40-es, '50-es években Kalotaszegen, Moldvában. Ma is emlékeznek az ő tanítói tevékenységére, és valahogy szerencsésen össze tudta ezt a két világot párosítani. Egyrészt kifaggatta, kibányászta a legpatinásabb folklóralkotásainkat, ugyanakkor nagy hangsúlyt fektetett egész életében arra, hogy valahogy a fiatal nemzedékeknek visszavigye, átadja ezt a kulturális világot.

Ő a táncházmozgalom kezdeti, nagyon lelkes éveiben is tudta azt, hogy az átadás akkor szerencsés, amikor nem könyvekből, nem lemezekből, nem hangfalakból tanul meg valaki egy balladát, éneket vagy éppen táncot, hanem attól a falusi embertől, asszonytól, férfitől, aki azt még szervesen tanulta, élte, megőrizte.

Voltaképpen Kallós Zoltán életművének szimbolikus vonatkozásaihoz ez is alapvetően hozzájárult. A Kallós Zoltánról alkotott képnek a kialakításához erősen közrejátszott, ahogy megszervezte ezt a folyamatot, hogy fiatalok újra merjenek élni ezzel a kultúrával. Az más kérdés, hogy azokban a nehéz években, amikor a totalitárius hatalomnak a prése egyre szorítóbb volt, akkor egy egyszerű kalotaszegi legényes is már szinte politikai demonstrációvá, üzenetté tudott válni. Ő vállalta nagyon tudatosan ezt a missziót, hogy a fiatalabb nemzedékeknek mindezt tovább kell adni még akkor is, hogy ha ő a saját bőrén érezte a hatalomnak a szorítását. Ezért számtalan alkalommal meghurcolták, házkutatásokat szerveztek a lakásában. Sőt, az adatközlőit is megfenyegették, molesztálták, meghurcolták.

Valahol Kallós Zoltán életének ez a vonatkozása is hozzájárult, hogy folyamatosan nagy közfigyelemnek örvendett, de ugyanakkor ő is tapasztalhatta azt, hogy ha az ő tevékenysége nyilvánosságot, publicitást kap, akkor valahol védettséget is fog élvezni. Emlékszem, amikor rendre kezdtek megjelenni Magyarországon, a nagyvilágban könyvei, lemezei, kazettái. Vagy éppen számtalan híradás jelent meg, méltatás, nyomtatott újságokban, szakperiodikákban, könyvekben, rádióban, tévében. Akkor már ő is szabadabban, bátrabban tudott mozogni. Valahol olyan tekintély övezte, hogy már a hatalom emberei sem merték félretenni, félreállítani, megsemmisíteni.

6 *Kibédi népballadák.* Gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Ráduly János. A dallamokat hangszalagról lejegyezte Kusztosné Szabó Piroska. A népköltészeti részt Faragó József, a dallamokat Jagamas János ellenőrizte. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1975; *Elindultam hosszú útra. A kibédi Majlát Józsefné Ötvös Sára népballadáit.* Gyűjtötte, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta Ráduly János. A dallamokat hangszalagról lejegyezte Kusztosné Szabó Piroska. A lejegyzést ellenőrizte Jagamas János. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1979; *Háromszéki népballadák.* Albert Ernő és tanítványai gyűjteménye. Faragó József bevezetőjével és jegyzeteivel. Szerkesztette Albert Ernő és Faragó József. A dallamokat magnetofonszalagról lejegyezte és sajtó alá rendezte Szenik Ilona. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1973.

Nagyon tartalmas és összefoglaló tanulmányt írt Szabó T. Attila a Balladák könyve első kötetéhez. De mégis, azért kellett az, hogy a Kritérionban legyen egy ember, Domokos Géza, aki vállalta a kiadást. A Balladák könyve nélkülük sem születhetett volna meg.

Kallós Zoltán jó emberi és szakmai kapcsolatban volt Szabó T. Attilával, akit Kolozsvárt tudományos és egyetemi berkekben mindenki fejedelemként tisztelt. Óriási tekintélye volt, óriási tudása volt és hatalmas életműve, aki főleg levéltári források segítségével ismerte meg a 17–18–19. századi költészetünknek, diákköltészetünknek, költészetünknek a remekműveit. Tehát nagyon jól ismerte a magyar folklórnak a történeti vonatkozásait is. És ez a két ember, az egyik legsikeresebb magyar folklórgyűjtő és az egyik legnagyobb tudós nyelvészünk találkozott, összefogtak, és voltaképpen egymás nélkül nem keletkezett volna olyan munka, amilyen keletkezett.

Tehát Kallós Zoltán kivételes gyűjtői eredményei mellé kellett a kiváló, pontos, sokszor nagyon kíméletlenül szigorú, pontos filológus is. Én sokszor elgondolkoztam azon is, hogy ha Kallós Zoltánnak a másik kortársa, Faragó József, aki szintén kiváló filológus, kiváló folklórtörténész volt, ez a két ember össze tudott volna fogni, akkor az erdélyi és moldvai folklórral kapcsolatos kutatások eredménye teljesen más lett volna. De hát, a tudományos életet is meghatározzák az alapvető emberi vonásaink. Ezek meghatározzák a kapcsolatokat is. Szabó T. Attilával Kallós Zoltán egy húrton tudott pendülni, egy nyelvet beszéltek, és Kallósnak a munkásságát kiteljesítette a tőle kapott szakmai pártfogás.

A Kallós Zoltán Alapítvány, a választói múzeum és a kollégium mit jelent ma?

Kallós Zoltán életének jelentős részét Kolozsvárt, eldugott kis lakásban töltötte le, pedig ő egy olyan családban született, ahol mertek vállalkozni, új dolgokat tenni. Szülei jelentős birtokot szereztek meg Válaszúton. Amikor szüleit kuláklistára tették, elkobozták ezeket a javakat, gyakorlatilag be kellett menekülniük Kolozsvárra. Ezeket az ingatlanokat Kallós Zoltán a rendszerváltozás után visszakérte, és hála Istennek, vissza is kapta.

Már a rendszerváltozás után megfogalmazta másik álmát, mert Kallós Zoltán nem csak a szellemi kultúrát gyűjtötte, dokumentálta, jelenítette meg, hanem a tárgyi kultúrát is nagyon szerette. Kallós Zoltán emberi világához hozzátartozik, hogy nagyon szerette és szereti a díszített tárgyakat. Tehát azt a tárgyi kultúrát gyűjtötte, amelyik a falusi emberek kézügyességét, szépművészetét, művészetét, esztétikai érzékét tükrözi, közvetíti.

Ugyanakkor azt is tudta Kallós Zoltán, hogy az erdélyi, mezőszegi, kalotaszegi, moldvai tárgyi kultúrában egyrészt interetnikus hatások, másrészt pedig az elit kultúra hatása tetten érhető, érezte, hogy mennyire bonyolult, összetett világ ez a tárgykultúra. Amikor visszakapta a kúriáját, akkor már megérlelődött benne, és meg is fogalmazódott az az ötlet, hogy Válaszúton múzeumot fog létesíteni, tehát egy olyan helyet fog kialakítani, ahol az ő gyűjteménye együtt megmaradhat. És ezt az egész gyűjteményt ő a folklórhoz hasonlóan úgy képzelte el, hogy... ennek a gyűjteménynek legyen szíve, lelke, lüktessen. Ahol a fiatalok megismerkedhetnek a tárgyalakotás szépségével, ne legyen csak „múzeumi szentély” a tárgyi gyűjtemény, és már a kezdeti években, már a hőskorban a kúria alagsorában oktatói műhelyek, a kézművességre lehetőségek voltak.

Ahogy ez az elképzelés megfogalmazódott és lábra állt, akkor nagyon égetővé vált a mezőszegi szórványközösségeknek az oktatási problémáját megoldani. Hiszen eldugott falvakban két-három, négy-öt magyar gyerek élt, azoknak ott helyben nem lehetett szer-

vezni oktatási intézményt anyanyelven. És akkor első lépésben fölajánlotta a kúriáját. Habár tudta, hogy oda múzeumot szervez, de elsődlegesnek tartotta azt, hogy a legeldugottabb faluból is a magyar gyerekeket összeszedjék, magyar oktatásban, magyar miliőben részesítsék, neveljék.

Tehát kúriájában első lépésben kollégiumot rendezett be mezőségi kisgyerekeknek. Hála Istennek, magyarországi kapcsolatrendszerének, önzetlenségének köszönhetően csakhamar olyan támogatókra talált, akik egy kollégiumépület felépítését támogatták. Majd 2014-ben sikerült egy alkotóműhelyt is, annak fedeleit adó épületet is kivitelezni. Én úgy hiszem, hogy ezzel Kallós Zoltánnak az alapvető gyerekkori álma teljesült. Szülőfalujában, a Mezőségnek egyik kiemelt településében otthont ad gyerekeknek, otthont ad az elődök keze munkáját dicsérő tárgyakkal. Itt a gyerekek megismerhetik szüleiknek, nagyszüleiknek a tárgyi kultúráját, kézműves foglalkozásokban vehetnek részt. Itt, ebben a központban számos olyan rendezvényt is szerveznek, amelyek voltaképpen a népi kultúra, a népi kézművesség, a népi szellemi kultúra, a zenes-táncos folklór iránt érdeklődőket szólítja meg. Valahol ez az egész központ ma már nemcsak mezőségieknek, mezőségi fiataloknak szól, hanem egyrészt a térségben élő, különböző ajkú, kultúrájú embereknek a találkozási helye is. Másrészt találkozási helye a különböző magyar vidékekről, közösségekből érkezőknek is. A nagyvilágban szétszóródott magyar származású fiatalok itt olyan emberi és kulturális miliőbe kerülnek, ami őket megmozgatja, és a magyar nyelvhez, magyar kultúrához, magyar nemzeti közösséghez fűződő viszonyaikat átrendezi, megerősíti.

LEGAȚI DE O CAUZĂ COMUNĂ...

O CONVERSAȚIE CU FERENC POZSONY LA CLUJ

După mai mulți ani de pregătire, la 15 februarie 2015 autoarea a purtat un dialog mai amplu cu Ferenc Pozsony la Cluj, despre influența care a avut-o relația personală, prietenia sa cu Zoltán Kallós asupra vieții și activității sale științifice. Prin întâlnirea, prietenia dintre doi oameni, acest interviu nu pomenește doar de Zoltán Kallós, ci prezintă o perioadă poate mai puțin cunoscută din viața și activitatea lui Ferenc Pozsony, totodată reflectă asupra istoriei unei epoci, asupra posibilităților cercetării etnografice ale vremii, începuturile mișcării cercurilor de dans popular, dar și asupra percepției, rolul și influența omagiatului.

BOUNDED BY A COMMON CAUSE...

A CONVERSATION WITH FERENC POZSONY AT CLUJ

After a few years of preparations, at February 15th 2015 the author had a longer conversation at Cluj with Ferenc Pozsony on how his relation, his friendship with Zoltán Kallós has influenced his life and scientific activity. Through the meeting and friendship of two people, this interview is not exclusively about Zoltán Kallós, but it reflects on a probably less known period of the life of Ferenc Pozsony, on the history of the epoch, on the possibilities of ethnography on those times, on the beginnings of folk dance movement as well as on the perception, role, and influence of the honoured of this volume.